

Een wandeling van IJzerenbos naar Limbrichterbos (1949)

(uit: Limburgs reisboek, door W. L. Leclercq, Amsterdam 1949)

IJzerenbos

Het bos van Susteren is waarschijnlijk nog ouder dan de kerk, al moet men er geen duizendjarige bomen zoeken (die zoekt men trouwens overal in ons land tevergeefs); we zullen hopen dat de ruilverkavelaars daarmede een beetje rekening zullen houden. Het strekt zich uit ten Oosten en ten Zuiden van het dorp; ge kunt achter de kerk een binnenweg nemen en over de spoorlijn naar het Herenstraatje gaan, dat helemaal geen straatje is, maar een prachtige bosweg. Hij voert u door zwaar, opgaand hout van het eik-haagbeuk-type: eiken, essen en magnifieke abelen met een bodem-flora van hazelaar, kornoelje, sleedoorn en een legertje van onze schoonste bosplanten. Alles tiert even welig op de vochtige beekbezinking, die het laag-terras bedekt van hier tot bij Born en Limbricht. Waar het terrasand aan de oppervlakte komt neigt de vegetatie meer naar het eik-berk-type, maar er zijn ook gedeelten met een soort löss-bodem en een begroeiing die zich in alle opzichten met die der Zuid-Limburgse bossen kan meten, Er lopen meer wegen en paden door dan de kaart aangeeft en ge kunt hier uren ronddwalen met de koninklijke zang van nachtegaal en wielewaal, de roep van de koekoek en het dromerig koeren van de tortels in uw oren, mits ge zorgt niet over de grens te geraken en u wapent met een takje om de talloze horzels te verjagen. Ze zetten zich geheel ongemerkt op uw huid en wanneer ge de steek voelt is het al te laat. Als ge niet krabt of wrijft, bezorgen ze u slechts een kwartiertje hevige jeuk; toont ge te weinig zelfbeheersing, dan wordt ge gestraft met dikke builen die u dagen lang kwellen. Naar het Oosten toe wordt de bodem steeds vochtiger; er liggen drassige weiden tussen het hout, dat hier minder opgaande bomen telt, tot bij de Gulickshof, waar de grote ontginningen aanvangen. In een grote plas, die ten onrechte de weinig frisse naam De Bagger draagt, kunt ge u verfrissen alvorens terug te wandelen. De laag moeraskalk, die zich hier ter dikte van ongeveer een meter onder het veen uitstreckte, is grotendeels afgegraven. Ten Westen van de spoorlijn vertoont het bos nog iets meer variatie en zijn de eiken en essen gemengd met zware elzen, espen en berken: de overgang van het eiken-haag-beukenbos naar het elzenbroek. Susteren kan bogen op een der mooiste en grootste bossen van ons land en men vraagt zich af of dat nu maar weer in lachende landouwen herschapeu moet worden, waarvan we er al zoveel hebben en die toch onze voedselzorgen niet kunnen wegnemen, terwijl we met ons kleine beetje bos toch wel heel zuinig mogen zijn.

Nieuwstadt

Over akkerland met boomgroepen, waardoor de Vloedbeek tussen haar hoge dijken stroomt gaan we naar Nieuwstadt. Het is al heel lang geleden dat deze stad nieuw was; zij heet zo sedert de vroege middeleeuwen, toen het oude dorp Elsene aan de Rode beek te veel overlast van water kreeg en de bewoners meer westelijk een nieuwe nederzetting stichtten. Bij de normalisatie der beek heeft men resten van paalwoningen ontdekt en Nieuwstadt voert nog elzen (en Vlaamse gaaien) in zijn wapen. Het kreeg omstreeks 1250 stadsrechten om dezelfde reden als Echt; in 1398 werd het met de grond gelijk gemaakt door zijn eigen heer, Willem van Gelder, die wilde verhinderen dat de Brabanders en Luikenaren zich er zouden nestelen. De vestingwerken zijn in 1573 gesloopt, en thans is het een rustig, landelijk dorp; in de bijna zuiver vierkante plattegrond kan men echter de voormalige vesting nog wel herkennen.

De Geleen stroomt er onder vele bruggetjes door en drijft een genoeglijke watermolen; er is een aardig plein met jonge linden en een verdienstelijk raadhuisje; tussen het overvloedige groen liggen veel mooie boerderijen, waarvan sommige goed gerestaureerd zijn, en ook de nieuwe huizen zijn niet lelijk.

Geleenbeek

*Markplein
met
raadhuis*

De kerk

De kerk vertoont duidelijk de overgang van de Romaanse naar de Gotische stijl. Het mergelstenen schip heeft ronde vensters tussen lisenen en een spitsboogfries onder de daklijst; de ramen in de zijbeuken zijn rondbogig, maar onderverdeeld in spitsbogen. De vlakke, bruin houten zoldering rust op zware, ronde pijlers met bladkapitelen; de zijbeuken hebben kruisribgewelven op ronde bogen; vóór het koor en ook achter in de kerk zien we echter weer spitsbogen: volgens Dr. Jan Kalf is dit een der eerste pogingen tot een Gotische overwelfing. Het koor, omstreeks 1350 gebouwd (het schip is van 1250), is vroeg-Gothisch, met spitsboogvensters en steunberen. De kerk is twee maal gerestaureerd, in 1862 door Cuypers en in 1939 door J. Wielders, die een geheel nieuwe toren heeft gebouwd; de oorlogsschade is weer bijna hersteld. In de koormuur bevindt zich een alleraardigst ampullennisje: twee spitsboogjes op zuiltjes, waar boven een versiering van blad- en vrucht-motieven. Verder zijn er mooie, 15e-eeuwse altaren, helaas wit geverfd, een goed gesneden preekstoel, een modern beeld van de H. Brigitta en aan de laatste pijlers voor het koor 16e-eeuwse beeldgroepen: een Anna-trits en een St. Dominicus die de rozenkrans ontvangt.

RK-kerk H.Jan Baptist

Kerk-interieur

Het huis Wittem

Bij het station ligt het huis Wittem, vroeger een sterk kasteel, in 1444 gebouwd door een heer van Wittem die Nieuwstadt in leen had, thans een 18e-eeuws herenhuis van gewitte baksteen met een hoog, breed uitlopend pannendak, een bordes, een binnenpleintje en aan de achterzijde een uitgebouwd kapelletje; een grijze, begroeide poort met geschulpte ornamenten op de stijlen bewaakt de toegang. De hoeve is nieuw; buiten de niet zeer frisse grachten ligt een hoge, oude schuur.

Het Huis Wttem

*Zandstenen
draak*

Aan de landweg naar Sittard, even voorbij enige grote boerenhoeven, zien we een paar liggende zandstenen draken op wit gesausde, geprofileerde bakstenen hekstijlen; zij zijn afkomstig van een 17e-eeuwse schouw. We wandelen eerst door boomgaarden en weiden met Canada's, heggen en knotwilgen, later over open bouwland, opgevrolijkt door slingerende bomensingels, tot de boerderij Op Roer: een grote, vierkante hoeve onder vier zware populieren. Het woonhuis heeft mooie vensters en een stoep en op de binnenplaats ligt breed-uit de mesthoop: met de knotwilgen een teken dat we het Zuiden naderen.

Millen

Wie nog even doorwandelt naar het schilderachtige gehucht Overhoven ziet ook al spoedig de torens van Sittard en de Kollenberg: het begin van het heuvelland. Als men vergunning heeft voor de verboden strook kan men door een bosrijk landschap naar het slot Millen gaan. Ten Noorden van de weg kronkelt de Geleen nog een beetje; naar het Zuiden is zij geheel rechtgelegd in een cementen bedding. Zij staat door een ingewikkeld systeem van sluisjes in verbinding met de Vloedbeek, die hier begint en haar pas gegraven oevers al flink ondermijnd heeft, hetgeen men nu met cement probeert te verhelpen. De middeleeuwse burcht van Millen is in 1287 door de Brabanders in brand gestoken; er staat nu nog een imposante ruïne binnen de grachten: een hoge, ronde toren van drie verdiepingen, met spitsboognissen aan de binnenzijde en schietgaten, de onderbouw van een muur en een zeer zwaar gebouwd gedeelte van het kasteel. Om de poort van de verdwenen voorburcht heeft men in de 17e eeuw het nieuwe huis gebouwd, waaraan in de loop der jaren nog al wat veranderd is, maar het is een bijzonder charmant geheel gebleven. Alle gebouwen zijn gewit; de woonvleugel heeft een gezwenkte trapgevel en in een knik staat een lage, dikke toren met een gezellig spitsje. De spits van het poortgebouw slaat echter alle records van gezelligheid: een lage, brede, leien, geknikte pyramide; de zeer diepe en massieve poort heeft aan de buitenzijde een spitse, aan de binnenkant een ronde boog. Een kostelijk verblijf zoals het daar ligt in het lage land langs de Roode beek, te midden van boomgaarden en populieren-weiden en met het aardige torentje van het dorp Millen op de heuvelrand aan gene zijde van de landsgrens.

Ronde toren

*De Burcht
Millen*

Limbrichterbos

We gaan terug langs Roer en bereiken bij de spoorlijn de grote weg, die we een eind naar het Noorden volgen. Ge hoeft daar voor niet te schrikken, want ge zult niet gemakkelijk in ons land een weelderiger, sappiger landschap vinden dan tussen het viaduct en Susteren, zo bij voorbeeld de prachtige weiden langs de Limbrichter beek en de kaarsrechte laan die naar het kasteel van Limbricht voert. Bij de zijweg naar Nieuwstadt gaan we linksaf, het Limbrichterbos in.

*Bewerking:
Martin Cleven*